

*А.Ф. Коваль – канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави,
права та політико-правових учень Львівського національного університету
ім. Івана Франка*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В ПОГЛЯДАХ С. ДНІСТРЯНСЬКОГО

Перші праці С. Дністрянський (1870-1935) друкував будучи завідувачем кафедри цивільного права з українською мовою викладання Львівського університету. Їхньою метою було розширення та врегулювання певних цивільно-правових відносин у державі. До таких праць належить: “Заручини в австрійським праві” (1898), “Право подружжя” (1900), “Родинно-маєткове право” (1900), “Австрійське право облігаційне” (1901), “Право родинне після викладів професора д-ра Дністрянського” (1903), “Mandatum в почині правного розвою. Студія з римського права” (1904), “Нові причинки до теорії заручин в новітнім праві” (1905), “Австрійське право приватне” (1906), “Правове відношення родичів до дітей” (1906), “Цивільне право. Загальна частина” (1906), “Опіки і карателі” (б.д.), “Новеля до цивільного закона” (1913), “Цивільне право” (1919).

У критичному відгуку С. Дністрянського на працю О. Огоновського “Систем австрійського права приватного” (1897) розглядаючи питання про джерела права і його поділ (Том 1, частина 1, розділ 2), Станіслава Дністрянського зацікавила думка О. Огоновського про те, що звичаєве право повинно виступати основою державного права, що суперечило параграфу 10 діючій на той час к. а. з. ц. від 1811 року. Незабаром ця ідея набуде свого монографічного обґрунтування у першій фундаментальній теоретичній праці С. Дністрянського “Звичаєве право – а соціальні зв’язки. Причини до пояснення § 10 а. к. з. ц.”(1902).

Виходячи зі змісту та структури праці О. Огоновського “Системи австрійського права приватного” та рецензії С. Дністрянського на неї, можна зробити висновок, що саме вона мала значний вплив на формування С. Дністрянського як цивіліста так і теоретика права.

Аналіз суспільно-економічних відносин у праці “Звичаєве право та соціальні зв’язки” допоміг С. Дністрянському зробити висновок про вирішальну роль норм звичаєвого права в правових відносинах людей. Автор дослідив закономірності функціонування та співіснування різних соціальних груп у суспільстві. С. Дністрянський підкреслював, що суспільство виступає фактичним джерелом права, яке, за ним, є найважливішими, соціальними, етичними та моральними нормами, які “авторитарною” силою тої чи іншої соціальної групи визнаються правовими. Лише на них новоутворена держава повинна звертати найважливішу увагу і відповідно визнавати їх на державному рівні як джерелом права. А тому С. Дністрянський з’ясовує різницю між звичаєм,

етичними нормами і правом, відношення права до держави, а також звичаєвого права до закону.

Для того, щоб розкрити соціальний характер права С. Дністрянський вважав, що треба взяти до уваги “дійсний стан речей, та розвиток цієї ідеї в історії суспільства”. Основу єднання людей в суспільні групи становлять економічні чинники, бо саме таким чином легше задовольняти власні життєві потреби. Родина, рід, плем’я – це перші суспільні групи, які сформували власну спільну користь, яка в свою чергу вимагала пожертви певних інтересів індивіда – члена даної суспільної групи. На думку С. Дністрянського, зовсім природно з метою збереження спільних потреб з’являється підкорення індивіда під спільні економічні цілі тої чи іншої соціальної групи. Так виникають у первісних людей, в межах тих соціальних груп, в яких вони жили, первинні правила, які врегульовували його поведінку по відношенню до інших членів соціальної групи. Ці правила забезпечувалися власною внутрішньою силою, силою, яка керувалася економічними цілями групи.

У своїй праці “Чоловік і його потреби в правній системі” (1900) С. Дністрянський розглядає приватне право в аспектах через поняття майна, багатства, добробуту і бідності, вартості і ціни, кредиту і капіталу, а також поняття доходів. Він згадує тут про значення людських потреб та їх реалізацію в житті. Вже на початку праці звернена увага на значення людських потреб. Так, він зазначає, що “людськими потребами займається головню економіка суспільна [...] Але значінне людських потреб в суспільстві є далеко більше, як обсяг економіки. Проте приводить їй в поміч наука права. На людських потребах стоїть також право приватне. Воно висказує правила, якими керується лад суспільний в приватних відносинах між людьми – та коли приватне життє чоловіка змагає поперед усього до заспокоєння питомих потреб, то задачею законодавців є сі потреби пізнати і відтак звернути увесь державний апарат для збереження тих же”.

С. Дністрянський у праці “Право in concreto” (1907-1910 рр.) стверджує, що суть права зводиться до правила (норми). Метою права є врегулювання суспільного ладу. Він пише: “Право – се норми, якими керується суспільний лад у поодиноких відносинах людей між собою. Кожне право має суспільне підґрунтя бо є керівником суспільного ладу; воно існує через суспільство та для суспільства. Правові норми торкаються людських (життєвих) відносин, та ці відносини двоякого роду, так як життя одиниць і життя суспільних груп є двояким: приватним, а публічним. Життя приватне зберігає родинні і домашні, тобто. господарські, економічні потреби; життя публічне – се життя в суспільстві і для суспільства, життя, що зберігає потреби суспільства як такого. Тому й право є приватне та публічне”.

Розглядаючи поняття права у праці Природні засади права (§ 7 к.з.ц.) (1911), С. Дністрянський звернув увагу на те, що право, яке розуміла природнича школа права відрізняється від права, яке містилося в австрійському, зокрема, цивільному законодавстві. С. Дністрянський прагне звернутись до дослідження природи права, як під час його виникнення так і протягом його існування.

Отже, з поглядів С. Дністрянского чітко прослідковується думка, що основою права та економіки держави є первинні потреби суспільства, як на елементарному рівні (у сім'ї, родині, роді) так і на розвинутому (у народі та державі).

Коваль, А. Ф. Вплив соціальних зв'язків на формування економіки та політики держави в поглядах С. Дністрянского [Текст] / А. Ф. Коваль // Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення : зб. тез доп. за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (4 - 5 червня 2010 року) / НБУ, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, ДВНЗ "УАБС НБУ". – Суми, 2010. - С. 33-36